

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Utbildningsvetenskap (61-90), 30 hp

EXAMENSARBETE

Motivationens betydelse för elevers resultat i internationella undersökningar

Emilie Bondesson

Examensarbete 15 hp

Halmstad 2015-08-19

Abstrakt

”Skolan är i kris” är ett utmyntat begrepp om dagens svenska skola i media. Begreppet har sitt ursprung från Pisa undersökningarnas försämrade resultat. Pisa provet har börjat få mer kritik och en anledning till det är att det anses vara ett low-stake prov för eleven. Ett low-stake prov innebär att det inte har någon betydelse för elevens betyg vilket då leder till att eleven inte gör sitt bästa på provet. Syftet med föreliggande studie är att undersöka lärare och rektorers uppfattningar om Pisa provet och hur motivationen hos eleverna kan påverka resultatet. Följande frågeställningar genomsyrar undersökningen:

- Hur ser lärare/rektorer på möjligheten att motivera och förbättra förutsättningarna för att höja elevernas resultat i internationella undersökningar som PISA?
- Hur ser lärare/rektorer på att media beskriver att skolan är i kris?
- Hur uppfattar lärare/rektorer betydelsen av internationella undersökningar som PISA?

Undersökningens metod har varit personliga intervjuer och en egen modell har konstruerats och använts som ett analysverktyg till intervjuerna. Resultatet av undersökningen är att lärare och rektorer anser att motivationen har en stor betydelse för elevers resultat på Pisa undersökningen. För att motivera eleverna till att prestera sitt bästa på Pisa provet behövs betygssättning, feedback och att eleverna förstår sitt sammanhang med Pisa provet. Undersökningen visar också att lärarna/rektorerna uppfattar Pisa som ett low-stake prov.

Nyckelord: Pisa, motivation, low-stake och high-stake

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
2. Forskningsläge	2
3. Teoretisk referensram.....	6
3.1 Low-stake och high stake prov	6
3.2 Förväntansteorin.....	7
3.3 Undersökningens analysmodell	8
4. Metod och avgränsning.....	9
4.1 Semistrukturerad intervju	10
4.2 Etiska principer	10
4.3 Urval	11
4.4 Bakgrundinformation om respondenterna.....	12
4.5 Processen kring transkribering och analysen	12
5. Analys	12
5.1 Valens	12
5.2 Lärare och rektors förväntan på begreppet ”Skolan är i kris”	16
5.3 Pisa provet är ett low-stake prov för lärare och rektorer	17
6. Slutsatser	21
6.1 Hur ser lärare/rektorer på möjligheten att motivera och förbättra förutsättningarna för att höja elevernas resultat i internationella undersökningar som PISA?	21
6.2 Hur ser lärare/rektorer på att media beskriver att skolan är i kris?.....	22

6.3 Hur uppfattar lärare/rektorer betydelsen av internationella undersökningar som PISA?	22
6.4 Vidare forskning.....	23

Referenslista

Bilaga 1.

Intervjuguide

Bilaga 2.

Samtyckebrev till intervjun

1. Inledning

Det senaste resultatet av internationella undersökningen Pisa 2012 har gett en bild i media om att svenska elever har försämrade kunskaper gentemot andra länder. Pisas resultat har förstärkt och utmynnat begreppet om att skolan befinner sig i en kris. Skolverket diskuterar olika orsaker till elevernas försämrade resultat och menar på att dessa är komplexa och skolverket själva vill inte ge en enskild förklaring till varför elevresultatet har försämrats. Skolverket har ett exempel på en orsak till det fallerande resultatet och det är friskolereformen. Samtidigt ser inte skolverket det som en ensam orsak.¹

I en tidigare studie belyste jag att motivationen hos eleverna kan vara en stor orsak till det fallerande resultatet. Motivationen som en orsak till det fallerande resultatet har inte media eller skolverkets rapporter sett som en viktig faktor.² Senast i mars 2015 kom en ny rapport från skolverket som tar upp problematiken kring om motivationen kan vara en orsak till de svenska resultaten i Pisa. Rapportens slutsatser är att motivationen inte är en orsak till det fallerande resultatet men beskriver samtidigt att svenska elever har till en viss del låg provmotivation gentemot andra länder som deltagit i Pisa undersökningen. Rapporten beskriver att svenska elever inte har tillräckligt med kunskaper om det som testas i Pisa provet.³ Den senaste rapporten från skolverket har undersökt vad eleverna själva svarade på enkäterna kring deras egen motivation till att genomföra Pisa provet. Därför är det intressant att undersöka vad lärare och rektorer anser om hur elevernas motivation påverkar elevernas resultat på Pisa provet.

Sven-Eric Liedman har skrivit debattboken *Hets* som är en kritik till debatten om skolan. Han menar på att dagens politiker lutar sig mer åt internationella undersökningars resultat än åt lärarnas profession om vad som behövs förbättras i skolan. Liedman beskriver att det är lärarna och eleverna som ska få vara i centrum för vad som ska förbättras i skolan.⁴ Därför är det angeläget att studera lärares och rektorers uppfattningar om internationella undersökningar som Pisa och vilken relation de har till internationella undersökningen på gräsrotsnivå. Varför undersökningen har fokus på lärares och rektorers uppfattningar och inte elevers är för att det är lärare och rektorer som möter eleverna varje dag och planerar undervisningen för eleverna,

¹ Skolverket, *Skolverkets slutsatser om likvärdighet och det fria skolvalets effekter*, 2013

² Bondesson, 2015, s. 36

³ Skolverket, *Att svara eller inte svara*, 2015, s. 6-7

⁴ Liedman, 2011, s. 17

som är en förutsättning för att de ska klara Pisa provet. Samtidigt saknas det forskning kring lärare och rektorers uppfattningar om internationella undersökningar.

Något som Pisa undersökningen har fått kritik för är att det kan uppfattas som ett low-stake prov för eleverna. Begreppet low-stake innebär att provet inte har någon viktig betydelse för eleverna. En artikel från DN beskriver att orsaken till det försämrade resultatet på Pisa undersökningen beror till stor del på att eleverna uppfattar Pisa provet som ett low-stake prov. Varför det anses vara ett low-stake prov för eleverna är för att provet inte betyder något för eleverna, eftersom det inte har någon påverkan på deras betyg.⁵ Eklöf har i en studie problematiserat begreppet low-stake prov i ytterligare ett steg och talar då även om ett annat begrepp, high-stake prov. Ett high-stake prov innebär motsatsen, att ett prov betyder mycket för eleven eller för någon annan. Pisa provet har ansetts vara ett high-stake prov för beslutsfattare, forskare och politiker för att det är de som kan påverka vad som kan förbättras inom ett utbildningssystem, vilket Pisa provet har setts som en måttstock för. Eftersom Pisa undersökningen anses vara ett low-stake för eleverna och ett high-stake för beslutsfattare kan ett ifrågasättande ske gällande vad de internationella undersökningarna egentligen visar.⁶ Detta är intressant att undersöka vad lärares respektive rektorers uppfattningar är generellt kring internationella undersökningar och om de anser Pisa provet vara ett low-stake eller ett high-stake.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka lärares och rektorers uppfattningar om internationella undersökningen Pisa kopplat till hur motivationen påverkar elevers deltagande i undersökningen.

- Hur ser lärare/rektorer på möjligheten att motivera och förbättra förutsättningarna för att höja elevernas resultat i internationella undersökningar som PISA?
- Hur ser lärare/rektorer på att media beskriver att skolan är i kris?
- Hur uppfattar lärare/rektorer betydelsen av internationella undersökningar som PISA?

2. Forskningsläge

Giota har skrivit en vetenskaplig artikel, *Skoleffekter på elevers motivation och betydelse* som är en litteraturoversikt på rådande forskning kring pedagogik kopplat till motivation. Syftet med artikeln är att beskriva olika forskningsområden kring motivation och motivationens

⁵ DN, *Därför kan Pisa-testet vara missvisande*, 2014

⁶ Eklöf, 2010, s. 346-349

betydelse för skolan och vad det finns för hinder för elevers motivation. Giota beskriver att begreppet motivation är komplicerat på grund av att det finns många definitioner. Artikeln lyfter fram forskning som ser motivation som ett flerdimensionellt begrepp.⁷ Giota beskriver att dagens motivationsforskning resulterar i hur elever uppfattar olika situationer i skolan är avgörande för hur elever ser på sitt skolarbete. Ett hinder för att utveckla elevers motivation är lärares förhållningssätt till eleverna. Att kräva att elever ska anpassa sig till vuxnas krav och förväntningar är en yttre aspekt som har visats sig vara negativ för elevers motivation. Yttre motivation skulle däremot fungera bättre på duktiga kunskapsmässiga elever. En annan begränsning är att elever ses endast som elever. För att lärare ska kunna nå elevers inre värld och verklighet måste de kunna förstå elevers hela livssituation. För vad som är viktigt är också krav och förväntningar utanför skolan som påverkar elevers motivation såsom från föräldrar och kompisar. För att främja elevers motivation ska man utgå från eleven inte läraren och se eleven i ett större sammanhang och se individen som har egna mål och förväntningar.⁸

Följande forskning är en tidskrift som heter *Kan vi lita på PISA?* Syftet med skriften är att diskutera olika analyser av PISA, vilka möjligheter och begränsningar som finns med internationella undersökningar och även hur man kan använda resultaten från undersökningarna.⁹ Jakobsson är en av författarna och beskriver att beslutsfattare har tagit till internationella undersökningar mer och mer under 2000-talet för att genomföra nya reformer inom skolan i Sverige trots att slutsatser utifrån sådana undersökningar har börjat få mer kritik. Samtidigt menar Jakobsson att storskaliga studier har fått mer betydelse för utbildningspolitiken. Här använder politiker resultat från de internationella undersökningarna för att kunna befästa sina egna förslag, trots att forskare har börjat kritisera undersökningarnas reliabilitet och validitet.¹⁰

Det som Jakobsson har studerat och anmärker är att det saknas studier om hur elever förstår uppgifterna, om de tar PISA provet på allvar och om de gör sitt bästa under provsituationerna. Han genomförde en studie som undersökte hur elever gick tillväga när de löste PISA uppgifter. Sjuttio niondeklassare deltog och arbetade i smågrupper med PISA uppgifter. Det som Jakobsson kom fram till var att ca hälften av grupperna kände ett visst motstånd till uppgifterna som berodde på att många elever inte förstod meningen med

⁷ Giota, 2002, s. 281

⁸ Giota, 2002, s. 284-85

⁹ Jakobsson, 2013, s. 13

¹⁰ Jakobsson, 2013, s. 16-17

uppgifterna. Jakobssons resultat resulterade i att Pisa provet mäter hur elever kan växla mellan olika kulturella diskurser efter som språket blir en stark faktor. När däremot OECD presenterar vad Pisa mäter så mäts elevers kunskaper inom naturvetenskap och som är kopplade till vardagliga situationer och inte till ett vetenskapligt språk som Jakobsson beskriver.¹¹

Serder har i sin avhandling, *MÖTEN MED PISA, Kunskapsmätning som samspel mellan elever och provuppgifter i och om naturvetenskap* genomfört en liknande undersökning som Jakobsson. Serder undersökte elevers resultat i naturkunskapsdelen i Pisa provet. Hon vill få en förståelse för vad resultatet betyder och vad man egentligen mäter med Pisa provet med naturkunskapen. Hon undersökte mötet mellan eleven och provuppgiften. Serder lät elever genomföra olika provuppgifter i grupp för att se hur de samspelar med varandra och vilka problem de stötte på.¹² Det var niondeklassare hon testade och totalt deltog 65 personer i studien.¹³ Serders huvudsakliga resultat var att eleverna inte förstod frågorna och de kom fram till flera olika sätt att förstå frågorna på. Serder menar att eleverna kunde med några ord förstå frågorna på olika sätt vilket resulterar i hur Pisa frågorna har översatts mellan språket är viktig och är idag en skillnad.¹⁴

Det saknas forskning kring hur motivationen påverkar elever i andra länder angående Pisa undersökningen. En förklaring till detta kan vara att undersökningar kring motivation och provresultat har varit mer aktuellt i Sverige på grund av att Sverige har fått ett dåligt resultat på Pisa provet. Däremot finns det jämförelser när det gäller vilka resultat länderna har fått men inte en diskussion kring varför just dem länderna fick ett bra eller ett dåligt resultat. I topp på samtliga delprov ligger Finland, Japan och Sydkorea. Sverige är inte bland de sämsta länderna men under genomsnittet enligt OECD:s mätning.¹⁵

Skolverket har nyligen publicerat en ny rapport, *Att svara eller inte svara, Svenska elevers motivation att genomföra PISA-provet* som kortfattat beskrevs i inledningen. Syftet med rapporten var att undersöka elevers svar på frågor som ställdes i samband med Pisa proven om elevernas motivation till att göra sitt bästa på provet. Elevernas provmotivation mättes på två olika sätt. Det första var genom en ”ansträngningstermometer” med en skala från 1-10 där det frågades hur mycket de ansträngde sig på Pisa provet och om

¹¹ Jakobsson, 2013, s. 28-29

¹² Serder, 2015, s. 18-19

¹³ Serder, 2015, s. 84

¹⁴ Serder, 2015, s. 200-201

¹⁵ Skolverket, *Pisa 2012*, 2013

hur de skulle anstränga sig om Pisa provet hade påverkat betygen. Det andra sättet var genom sex frågor kring elevernas motivation till att genomföra provet.¹⁶ Resultatet av rapporten är att kunskapsnivån har sjunkit i samtliga ämnen som testas i Pisa. Hur man påvisar det är genom oavsett vart provuppgifterna kommer i häftet så har elevernas resultat ändå sjunkit. Samtidigt beskriver rapporten att den finns en tendens för ett sjunkande provengagemang men att det samtidigt inte är en stor faktor till det sjunkande resultatet även om Sverige var bland de länder som hade det lägsta provengagemanget gällande Pisa.¹⁷

Daniel Pettersson har skrivit avhandlingen *Internationell kunskapsbedömning som inslag i nationell styrning av skolan*. Petterssons syfte är att se hur internationella undersökningar påverkar den politiska styrningen av skolan, både på nationell och internationell nivå.¹⁸ Syftet med internationella undersökningar är att stärka kvalitén i skolan men också för att kunna bidra till den ekonomiska tillväxten. Pettersson beskriver att OECD som ligger bakom utförandet av Pisa provet har ett ekonomiskt intresse. OECD har samtidigt inte intresset att utforma frågor efter olika läroplaner utan frågor som elever har nytta av i framtiden. Petterssons huvudresultat var att det finns en risk för en homogenisering av utbildningssystemen vilket skulle resultera i att det kan bli svårare att styra skolan från en nationell nivå. Med homogenisering menar Pettersson att utbildningssystemen länder emellan skulle bli mer och mer lika och styras från en internationell nivå.¹⁹

Bengt – Erik Andersson har skrivit debattboken *Spräng skolan*. Andersson är kritisk mot att den svenska skolan inte är till för alla. Han har genomfört en undersökning ”livsprojektet”, där han undersökte hur svenska elever uppfattar skolan. Han och hans kollegor frågade ca 1200 elever i 14, 16 och 18 års ålder. Frågorna handlade om vad de fick bestämma i skolan och det gällde allt från vilka läroböcker de skulle få använda i undervisningen till vilka resor de skulle få möjlighet till under skoltid.²⁰ Ett intressant resultat i livsprojektet var vilka ämnen som ansågs som mindre eller mer intressanta. De som var i topp var de praktiska ämnena, bild, slöjd, musik och idrott. Ett teoretiskt ämne som också var i topp var engelskan. De ämnen som var lägst på skalan var de naturvetenskapliga ämnena och religion. Anledningen

¹⁶ Skolverket, 2015, s. 8

¹⁷ Skolverket, 2015, s. 93-94

¹⁸ Pettersson, 2008, s. 25

¹⁹ Pettersson, 2008, s. 185-189

²⁰ Andersson, 1999, s. 20-21

till att naturvetenskap ansågs som mindre intressant berodde på att eleverna inte ser nytta med det ämnet och att undervisningen i ämnet inte lyfter fram vardagliga situationer.²¹

3. Teoretisk referensram

Giota beskrev begreppet motivation som ett flerdimensionellt begrepp.²² Därför behövs en förklaring till hur föreliggande undersökning förhåller sig till begreppet motivation. Håkan Jenner har skrivit *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*. Jenner diskuterar begreppet motivation som ett bemötande och viktigt att benämna att inte begreppet ses som en egenskap hos en individ. Det är viktigt att förstå vad eleven har för erfarenhet kring en uppgift och vilket bemötande eleven får påverkar motivationen.²³ Jenners förhållande till motivation kommer föreliggande undersökning att anpassas till. Fokus ligger härmed på att motivation ska ses som ett bemötande. Hur motivationsbegreppet kopplas till undersökningens teorier diskuteras i följande kapitel.

3.1 Low-stake och high stake prov

Eklöf har skrivit *Skill and will test-taking motivation and assessment quality*. Eklöf beskriver att motivation är en aktiv process och att det är viktigt att ha ett mål att sträva mot för att motiveras till att göra en viss prestation. Hon ger exemplet att en bil behöver bensin för att kunna ta sig framåt.

Eklöf använder sig av ett begrepp som heter ”test-taking motivation” som innebär att det är viktigt och veta hur motivationen är hos de som genomför ett prov. Test-taking prov är tester som mäts med poäng och Eklöf poängterar att det är viktigt att veta syftet och bakgrunden till ett sådant test. Eklöf menar att det är viktigt att ifrågasätta validiteten i test-taking prov och exempel på sådana prov är Pisa. Här beskriver Eklöf att ett Pisa prov kan anses vara ett low-stake prov enligt elever och för beslutsfattare anses det ofta vara ett high-stake prov. Varför eleverna ser det som ett low-stake är för att provet inte påverkar deras betyg och de får även ingen feedback på sin prestation. Varför beslutsfattare ser Pisa provet som ett high-stake prov är för att det blir en jämförelse länder emellan och politiker motiverar mycket av sina beslut baserat på Pisa resultaten. Varför Eklöf fokuserar mycket på motivation är för att forskning

²¹ Andersson, 1999, s. 68

²² Giota, 2002, s. 281

²³ Jenner, 2004, s. 15

visar att elever som har högre motivation presterar bättre. Fick eleverna veta att deras resultat skulle påverka dem, fick eleverna bättre resultat.²⁴

3.2 Förväntansteorin

Fokus i förväntansteorin är att studera orsaker till prestationer. Komponenter i förväntansteorin är att en persons mål har ett förhållande till personens beteende till en prestation. Här fokuseras det på att människor blir motiverade när de sätter ett värde på målet. Något som är viktigt i förväntansteorin är att motivationen utgår från individen men också faktorer utifrån som påverkar individen.

Begrepp som är viktiga för förväntansteorin är valens och förväntan. Valens beskriver en persons värdesättning till att nå ett visst resultat. En positiv valens innebär att personen vill uppnå ett visst resultat och är det en negativ valens vill inte personen uppnå det resultatet. Förväntan i detta sammanhang innebär en persons tro på ett visst alternativ ska leda till ett specifikt resultat. Valens och förväntan hör samman för att förstå motivation. Ett exempel på detta är kanske för en elev en vilja att få högre betyg men som inser att oavsett vad denne elev gör kommer den inte att uppnå ett högre betyg. Här blir det svårt att motivera denna elev.²⁵

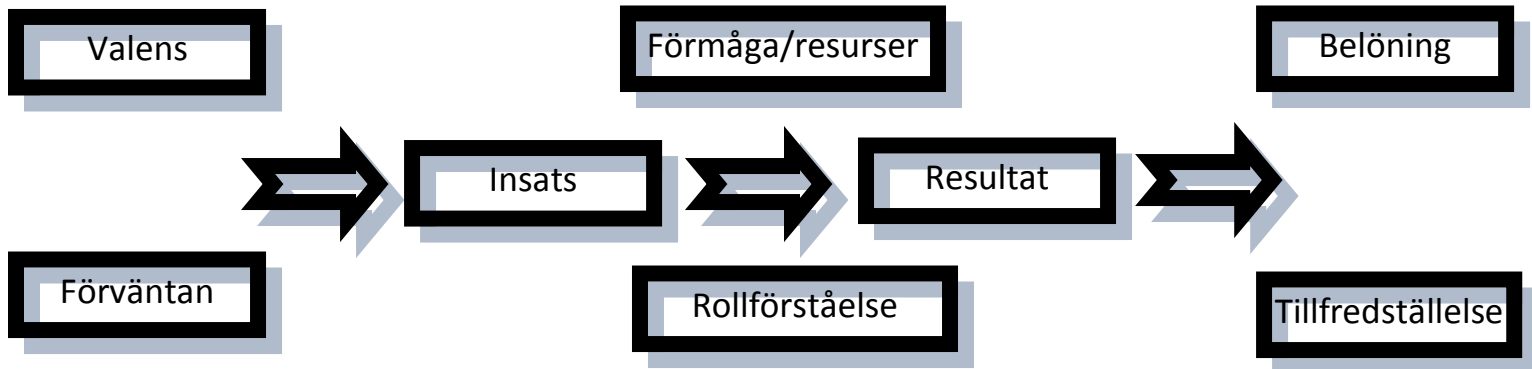
Förväntansteorin har som utgångspunkt att individen har en subjektiv förväntan på vad deras ansträngning ska ge för ett resultat och även den framtida nyttan till varför individen ska genomföra något. Det som också innefattar förväntansteorin är yttre påverkningar. Oavsett om en individ har en positiv valens och en hög förväntan kan individens resultat också påverkas av olika resurser och en rollförståelse. Vissa kan vara motiverade att prestera för något men har inte alla förutsättningar att uppnå resultatet. Andras rollförståelse för en individ kan påverka individens resultat. Vad som också är viktigt i förväntansteorin är resultatet, gav det den belöningen man förväntade sig? Här är erfarenheter av tidigare insatser viktiga att ha i åtanke mellan kopplingen belöning och förväntan. Detta påverkar också då hur man värderar belöningarna i framtiden.²⁶ Det som är intressant med förväntansteorin är att den har använts på organisationer och företag för att förstå hur man kan motivera arbetare till att göra ett bra arbete och därför är det intressant att applicera teorin på skolan för att förstå tankegångarna till hur man kan öka elevernas resultat.

²⁴ Eklöf, 2010, s. 346-347

²⁵ Jacobsen & Thorsvik, 1998, s. 233-34

²⁶ Jacobsen & Thorsvik, 1998, s. 236

De centrala begreppen i förväntansteorin:

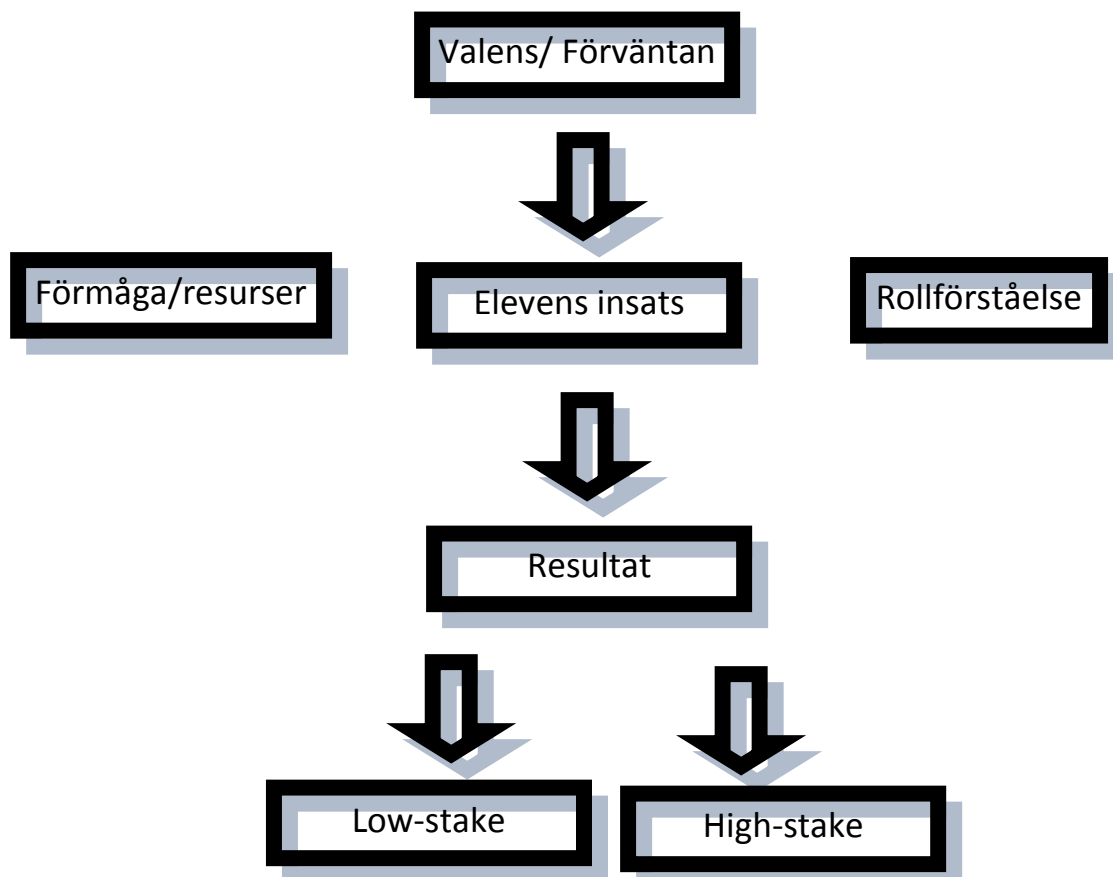

Modell hämtad från Jacobsen & Thorsvik, 1998, s. 235.

3.3 Undersökningens analysmodell

Följande stycke presenterar den teoretiska analysmodellen som kommer genomsyra följande undersökning. En egen modell har konstruerats utefter Eklöfs begrepp och förväntansteorin för att anpassa undersökningens frågeställningar.

Följande modell används för att analysera intervjuerna:

Valens i föreliggande undersökning kommer handla om elevernas motivation, vad motiverar elever till att göra ett bra resultat på ett Pisa prov? Det som kan undersökas är vad lärare och rektorer tror påverkar en elevs valens. Valens påverkas också i sin tur av elevens rollförståelse i provsituationen och vilken förmåga och resurser eleven har. Anses eleverna ha en låg valens resulterar det i att eleverna ser ett Pisa prov som ett low-stake eller tvärtom anser lärare och rektorer att eleverna har en hög valens resulterar det i att eleverna ser Pisa provet som ett high-stake.

Begreppet förväntan kommer kopplas till medias bild av att skolan är i kris och hur lärare och rektorer ser på det och om det kan ha påverkat något av elevernas resultat. Slutligen kan man ifrågasätta om lärare och rektorer ser Pisa provet som ett low-stake eller ett high-stake prov. Begreppet motivationens förhållande till modellen blir hur lärare och rektorer ser på begreppet som ett bemötande. Bemötandet blir mellan lärare/elev men också mötet med provsituationen.

4. Metod och avgränsning

För att undersöka lärare och rektorers uppfattningar så har undersökningen utmynnat i intervjuer. Det är kvalitativa intervjuer som har genomförts. En kvalitativ forskning betonar vikten av kulturella och vardagliga faktorer i människors tänkande.²⁷ I en kvalitativ forskningsintervju är det intressant med ord och teman som informanterna beskriver och därför har undersökningen ett hermeneutiskt synsätt.²⁸ Ur ett hermeneutiskt perspektiv är det intressant att tolka människors utsagor för att som forskare förstå deras uppfattningar om världen. Som forskare är man då intresserad av hur världen uppfattas utifrån individens perspektiv. Varför detta är intressant är för att människor handlar utefter hur de uppfattar verkligheten, inte hur den är.²⁹ Den hermeneutiska tolkningen består av en cirkel, där tolkningen ska ses till de stora och mindre faktorer som påverkar undersökningen. Tolkningen ska förstås utifrån textens egen referensram.³⁰ Eftersom undersökningens fokus är att förstå rektorer och lärares uppfattningar om PISA sker en hermeneutisk tolkning av deras utsagor av PISA provet. Den hermeneutiska cirkeln består i detta fall av att koppla lärares och rektorers uppfattning om PISA provet till att skolan är i kris som media beskriver och förhållningssättet där emellan.

²⁷ Kvale & Brinkman, 2009, s. 28

²⁸ Kvale & Brinkman, 2009, s. 46

²⁹ Hartman, 2004, s. 106

³⁰ Kvale & Brinkman, 2009, s. 226

4.1 Semistrukturerad intervju

Martyn Denscombe beskriver att man som forskare ska ställa sig två frågor till varför man ska genomföra en intervju. Den första är om undersökningen behöver en sådan detaljerad information som en intervju ger och den andra är om man kan förlita sig på ett fåtal informanter.³¹ Intresset i undersökningen är att ta reda på lärares och rektorers uppfattningar till internationella undersökningar och därför är intervjuer aktuella för att fånga upp vad de tycker. Fem intervjuer har genomförts. Fördelen med föreliggande undersökning är att det kommer fram en djupare mening om lärares/rektorers uppfattningar om internationella undersökningar. Det negativa är att denna undersökning inte kan ge en generell bild på lärares och rektorers uppfattningar om internationella undersökningar och elevers motivation eftersom det är ett fåtal intervjuer har genomförts.

Intervjuerna som genomförts är en semistrukturerade intervjuer. Personliga intervjuer har genomförts. Fördelen med personliga intervjuer är att det inte finns en gruppsammansättning som kan påverka svaren från respondenterna.³²

Det finns även nackdelar med intervju som metod som jag har i åtanke på hur det kan påverka undersökningens resultat. Jag som person kan påverka intervjuernas utfall. Denscombe beskriver att samhällsforskning kräver opartiskhet men att en undersökning skulle kunna ske helt objektivt är inte möjlig. Däremot beskriver Denscombe att objektivitet ska ses som en gradfråga.³³ Jag har en viss subjektiv uppfattning om internationella undersökningar och detta är jag medveten om och försöker i all förmåga att förbise mina uppfattningar och inte låta det påverka undersökningen. Jag ser min subjektiva uppfattning som en tillgång och inte ett hinder men kommer i tolkningsprocessen av det empiriska materialet att förbise min subjektiva uppfattning så långt som möjligt.

4.2 Etiska principer

Vetenskapsrådet har olika grundprinciper som man som forskare måste ta ställning till innan man genomför en undersökning. Det som är aktuellt för kommande undersökning är ett informationskrav och samtyckekrav som innebär att informera möjliga deltagare om vad syftet med forskningen är. Vetenskapsrådet beskriver att förhandsinformation kan vara i olika omfattning beroende på vad forskningen handlar om. Det betonas att vikten av för mycket förhandsinformation kan äventyra undersökningens syfte om man ska se saker ur ett visst

³¹ Denscombe, 2008, s. 132

³² Denscombe, 2008, s. 135-36

³³ Denscombe, 2004, s. 204-205

perspektiv.³⁴ Deltagarna till undersökningen fick förfrågan om ett samtycke via mejl. Med mejlet medföljde ett kort informationsbrev som beskrev syftet med undersökningen. Jag har även tagit till mig rekommendationen att inte informera för mycket eftersom jag vill ha spontana svar om deras attityder till internationella undersökningar och vad som påverkar elevers motivation.

4.3 Urval

Urvalet till vilka som deltagit i undersökningen har utgått ifrån Liedmans uppfattning om att forskningen borde söka i lärares profession istället för att politiker ska bestämma över skolan.³⁵ Därför har valet av att intervjua lärare varit aktuell eftersom det är de som planerar undervisningen i skola och det är de som möter elever varje dag. Samtidigt har jag valt att intervjua rektorer, eftersom rektorn är ytterst ansvarig för den pedagogiska verksamheten på skolan. Varför inte elever har valts som undersökningspersoner är för att tidigare forskning har undersökt elevers uppfattning kring Pisa provet och undersökt hur elever har svarat på Pisa frågor. Det saknas idag forskning kring lärare och rektorers uppfattning om Pisa undersökningen.

Denscombe beskriver att valet av respondenter inte har några fasta regler. När det gäller att djupanalysera sker oftast inte urvalet slumpmässigt utan att man har en viss uppfattning om vilka nyckelpersoner som skulle kunna passa till undersökningens syfte.³⁶ Fem intervjuer har genomförts, två lärare och tre rektorer. Jag har valt personer som jag har mött på mina tidigare praktiker och även mejlat slumpmässigt lärare och rektorer. Utefter vilka som har svarat och valt att ställa upp så har undersökningen genomförts på dem. Urvalet har därför blivit bekvämlighets urval. Eftersom undersökningen syftar på att få en generell uppfattning så har inte fokus varit på ett specifikt kön, ålder eller vilka ämnen de har utbildning i. Jag är medveten om att undersökningen kan utgöra ett visst utfall på grund av att samtliga respondenter är kvinnor och är i medelåldern. Urvalet har mer fokuserats på vilka som har haft viljan att ställa upp på en intervju och begrepp som kön eller genus är inte i fokus i denna undersökning.

³⁴ Vetenskapsrådet, 1990, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, s. 7-10

³⁵ Liedman, 2011, s. 17

³⁶ Denscombe, 2008, s. 142

4.4 Bakgrundsinformation om respondenterna

Respondent	Befattning	Ålder	Kön	Utbildning	Verksam
A	Lärare	59 år	Kvinna	Legitimerad 4-9 lärare SO/Sv	28 år
B	Lärare	62 år	Kvinna	Legitimerad 4-9 lärare SO/Sv	16 år
C	Rektor	46 år	Kvinna	Legitimerad Ma/No 4-9 Rektorsutbildning	10 år som lärare 8 år som rektor
D	Rektor	48 år	Kvinna	Legitimerad Sv/Hi/Eng	6 år som rektor
E	Rektor	60 år	Kvinna	Legitimerad mellanstadielärare	20 år som lärare 17 år som rektor

4.5 Processen kring transkribering och analysen

Ljudupptagningar har tagits i bruk för intervjuerna. Samtliga respondenter har varit medvetna om ljudupptagningen och godkänt detta. Transkribering av det empiriska materialet har genomförts. Varför transkribering har gjorts är för att kunna analysera materialet utefter den teoretiska modellen. Teman i vad respondenterna uttalar sig om har konstruerat resultatdelen.

5. Analys

Följande kapitel beskriver lärare och rektorers uppfattningar om elevernas relation till Pisa provet och deras egna uppfattningar. Den teoretiska modellen och forskningsläget diskuteras löpande i texten.

5.1 Valens

Valens hos eleverna påverkar utslaget av Pisa provets resultat, detta menar samtliga respondenter. Valens hos eleverna är deras värdesättning för att nå ett visst resultat. För att eleverna ska vilja uppnå ett bra resultat på Pisa provet påverkar följande aspekter enligt respondenterna, det ska vara betyggrundande, de ska få feedback på sitt resultat som inte bara består i ett betyg, att eleverna förstår sammanhanget med Pisa frågorna kopplat till deras egen utbildning. Föregående aspekter ska påverka elevernas motivation till att vilja genomföra provet och göra sitt bästa på det. Nedan följer exempel på svar från respondenterna i vilken omfattning Pisa provet är viktig för eleven och hur man kan motivera eleverna till att göra sitt bästa.

För eleven har det ingen betydelse. Det är ju egentligen bara ett fåtal elever egentligen utav alla våra elever som är med. Som sagt dem har ingen feedback på det och jag vet inte om de får något resultat på det heller.³⁷

Eh, alltså, det man hela tiden hör är ju att det inte gynnar våra elever. Det jag kan tycka är mest synd är att man inte får se sitt resultat. För det gör att då är det inte lika motiverande.³⁸

Följande respondenter beskriver att feedbacken är extremt viktigt för eleven. Avsaknaden av feedbacken på elevernas resultat påverkar elevernas motivation till att genomföra provet, vilket följande forskning om återkopplingsprincipen beskriver. Giota menar att återkopplingsprincipen innebär att feedbacken är viktig för eleven, en återkoppling som kan hjälpa eleven vidare till nästa mål. Det är viktigt inom alla olika teorier inom motivation. Återkopplingen kan också påverka elevens egna föreställningar om sin egen kompetens. Trycker man på som lärare att misstag är en del av lärprocessen och lyckas få eleven till att förstå varför det är viktigt för eleven är det större chans att eleverna får en ökad motivation.³⁹ Lika viktigt som det är att ge eleverna feedback på övriga prestationer i skolan borde det även vara viktigt att ge feedback på Pisa provet för att eleven ska se en mening till att genomföra provet anser lärarna och rektorerna.

Ja, det är självklart att det ska vara betygsgrundande, det är nog det enda som skulle kunna motivera eleverna till det.⁴⁰

Respondent B förklarar att betyget är viktigt för eleverna och att det skulle vara en avgörande faktor till att genomföra ett prov som Pisa. Betyget är en form av feedback som för vissa elever är en motivationshöjare i sig. Skolverket i sin senaste rapport beskriver att en del elever har betyget som motivator men att det inte skulle ha så stor betydelse som respondenterna beskriver.⁴¹ Skolverkets rapport tar upp både negativa och positiva aspekter med Pisa provet, men i sitt övergripande resonemang slår rapporten ner på den kritik som Pisa provet har fått från lärare, rektorer och media som handlar om feedbacken och betygens betydelse för resultatet.

Att göra själva provet? Det tror jag inte känns så motiverande, dels kommer det utöver alla andra prov man gör, nationella proven och så eh, och sen, alltså det, dem vinner inget själva på det. Eftersom det bara handlar om statistiken totalt sätt.⁴²

I nian när dem är så trötta när dem har nationella proven.⁴³

³⁷ Respondent A, 2015-03-26

³⁸ Respondent E, 2015-04-02

³⁹ Giota, 2002, s. 298-99

⁴⁰ Respondent B, 2015-03-26

⁴¹ Skolverket, 2015, s. 14

⁴² Respondent D, 2015-04-01

Eleverna vinner inget på att göra provet och respondenten nämner att andra prov som de nationella proven genomförs samtidigt som Pisa provet. Nationella proven är betydligt viktigare för eleven än Pisa provet. Artiklar har beskrivit just detta som en anledning till att eleverna i Sverige har presterat sämre på Pisa provet för att det genomförs samtidigt som de nationella proven. Sedan införandet av lgr 11 har fler nationella prov införts.⁴⁴ Skolverkets rapport svarar på denna kritik som att antalet prov som är vid samma tidpunkt inte har så stor påverkan på det svenska resultatet, snarare att det istället kan öka elevers resultat på skriftliga prov.⁴⁵ Här kan skolverkets rapport ha en poäng att ju fler prov eleverna genomför desto bättre resultat borde eleverna få. Skolverkets rapport saknar en diskussion kring vilka former av prov eleverna är vana vid, är det skriftliga eller muntliga? Även skriftliga prov finns i olika former och hur lång tid det tar att göra ett prov diskuteras inte heller i skolverkets rapport som en faktor som kan påverka elevernas resultat. Vad som också är aktuellt att ifrågasätta är om eleverna har varit i kontakt med liknande frågor som ställs i Pisa. Övning och handledning inför ett Pisa prov kan påverka utfallet av resultatet på olika sätt.

Det ska inte vara första gången när man sitter i ett prov som man ser en speciell typ av frågor (...) det tror jag är en utav anledningarna till att dem ser ut att prestera sämre.⁴⁶

Detta är intressant, en lärare i dagens skola skulle inte utsätta elever för ett prov som eleverna inte har arbetat för. Men när det gäller internationella undersökningar så är det medvetet eller omedvetet okej att genomföra ett prov som eleverna inte har arbetat inför. Respondent E som varit med om Pisa provet i år beskriver följande när frågan ställs om eleverna har fått möjlighet att arbeta med Pisa frågor innan de skulle genomföra provet:

Nej, det tror jag inte. (...) det är så mycket med nationella (...) så det blev inte något direkt så, man hade det väl uppe lite och det kan hända att en del elever själva hade varit inne och tittat lite.⁴⁷

Jakobsson beskriver att och att elevernas prestationer kan höjas avsevärt om de får handledning och övning innan ett prov. Handledning inför Pisa provet skulle höja elevers resultat avsevärt.⁴⁸ Som jag skrev ovan är det självklart att man inte utsätter elever för ett prov som inte läraren har gått igenom. Varför det anses vara okej med att inte handleda eleverna inför ett Pisa prov kan jag personligen inte svara på men Serder beskriver att OECD som

⁴³ Respondent B, 2015-03-26

⁴⁴ DN, 2014

⁴⁵ Skolverket, 2015, s. 15

⁴⁶ Respondent C, 2015-03-31

⁴⁷ Respondent E, 2015-04-02

⁴⁸ Jakobsson, 2013, s. 17

utfärdar Pisa provet testar eleverna på vardagliga sammanhang.⁴⁹ Dessa vardagliga sammanhang kanske eleverna förväntas att kunna sedan innan och ska kunna testas med ett Pisa prov utan någon förberedelse. En av respondenterna har arbetat med några av mattefrågorna i en klass och förklarar det såhär:

Matten, där tyckte jag det var helt (...) relevanta uppgifter som jag också har testat på dem eleverna när dem gick i sjuan (...) Där klarade samtliga elever som gick i sjuan (...) jag tror att det är i sammanhanget när dem gör dem som visar mycket.⁵⁰

Man måste sätta in det i ett sammanhang, för alla undersökningar har ett visst fokus.⁵¹

Serders forskning och respondenterna beskriver att kunskaper produceras i ett socialt sammanhang vilket inte ett Pisa prov ger eleverna förutsättningarna till. När eleverna fick göra uppgifter tillsammans kom Serder fram till att de hade olika uppfattningar kring hur uppgiften skulle lösas. De förstod inte uppgifterna på samma sätt. Serder menar på att detta beror på språköversättningen.⁵² Om eleverna inte förstår sitt sammanhang i provet eller sin egen rollförståelse till provet, hur kan vi då förvänta oss ett bra resultat?

Respondent E som nyligen varit med om ett Pisa genomförande i år fick motivera eleverna på följande sätt för att de skulle göra sitt bästa:

Den dagen flaggade vi och det var lite pompa och ståt. Och jag var med när dem satte igång och önskade lycka till och (...) det blev en liten ceremoni över det hela. Och sen fick dem god fika efteråt, vi gjorde en fest av det.⁵³

Skolverkets rapport beskriver just detta att det kan räcka att motivera vissa elever med det som respondent E beskriver, att berätta för eleverna att de ska vara med i en internationell undersökning och att det kan motivera dem till att göra sitt bästa.⁵⁴

Respondent E poängterar vikten av hur lärare och rektorer framför provet för eleverna. Detta kan kopplas till hur skolan fungerar i allmänhet hur lärare framför och genomför uppgifter för eleverna. Samtliga respondenter menar på att lärarengagemanget är enormt viktigt för att motivera eleverna till att prestera bra på ett prov.

Man kan nästan säga att det som motiverar eleverna är betygen och lärarengagemanget då. Att man liksom för att hjälpa dem att nå ett visst mål.⁵⁵

⁴⁹ Serder, 2015, s. 48-49

⁵⁰ Respondent B, 2015-03-26

⁵¹ Respondent C, 2015-03-31

⁵² Serder, 2015, s.199-200

⁵³ Respondent E, 2015-04-02

⁵⁴ Skolverket, 2015, s. 14

⁵⁵ Respondent C, 2015-03-31

Eleven vill se ett lärarengagemang och det är det allra viktigaste för elevers resultat.⁵⁶

Respekten för varann. Eh alltså det här är elever men dem är en människa. Och vi måste se till var människa här.⁵⁷

Alltså undervisningsskickligheten, relation mellan lärare och elev och hur man jobbar med feedback.⁵⁸

Variationen och mängden av uppgifter är avgörande för elevers motivation. Viktigt är också hur aktiviteter presenteras för eleverna. Presenterar lärare att skolans aktiviteter är personligt relevanta för dem är det större chans att eleverna ser skolarbetet som något viktigt. Hur lärare bedömer och belönar är också avgörande för elevers prestationer. Giota beskriver att det kan finnas en risk att offentliggöra prestationer för det kan få eleverna att jämföra sig med varandra vilket kan leda till en negativ spiral.⁵⁹ Giota beskriver även att motivationsforskning beskriver att lärares engagemang är en viktig faktor som kan påverka elevers motivation. Här är det viktigt att se till varje individ.⁶⁰ Lärare måste enligt forskning själva vara positiva till Pisa provet för att uppmuntra eleverna till att göra sitt bästa.

Sammantaget av lärarnas och rektorernas uppfattning om valens gällande Pisa provet menar samtliga respondenter att Pisa provet inte är viktigt för eleven, som resulterar i att Pisa är ett lowstake-prov för eleverna. Varför lärarna och rektorerna anser att Pisa är ett low-stake prov för eleverna är för att det saknas, feedback, eleverna genomför ”viktigare” prov som nationella proven samtidigt som Pisa, det existerar inte någon handledning inför ett Pisa prov och att kunskap omsätts i ett socialt sammanhang med lärarens engagemang som Pisa provet inte testar.

5.2 Lärare och rektorers förväntan på begreppet ”Skolan är i kris”

Medias bild av skolan introducerades i inledningen, skolan är i kris. Detta kan kopplas till den teoretiska modellens förväntan. För den samlade bilden i media är att skolan är i kris. Frågan är om medias bild stämmer överens med lärare och rektorernas. Samtliga respondenter beskriver att de inte känner igen den bilden som media beskriver. Respondenterna beskriver följande:

⁵⁶ Respondent A, 2015-03-26

⁵⁷ Respondent E, 2015-04-02

⁵⁸ Respondent D, 2015-04-01

⁵⁹ Giota, 2002, s. 297-98

⁶⁰ Giota, 2002, s. 286-88

Eftersom jag jobbar på en skola där vi de fem senaste åren ständigt sett ökat resultat hos våra elever. Så ser ju inte jag det i min vardag.⁶¹

Och så tittar man på dem elever man har, nej det ä inte sant. (...) tittar vi på nationella proven i svenska nu så har vi ingen som är underkänd. (...) en mer säkrare bedömning för att se hur det står till i Sverige skulle vara om samtliga kommuner det är nationella provet då som vi har, se hur vi ligger till där.⁶²

Jag tycker inte skolan är i kris. Utan jag tycker ju skolan, alltså, jag tycker vi har en fantastisk skola.⁶³

Enligt respondenterna ser de en ökning av kunskapsresultat i skolan men på Pisa provet fallerar resultaten. Respondent B vill se ett jämförande i nationella proven istället för internationella undersökningar på grund av att nationella proven bygger på samma läroplan. Jakobsson beskriver att PISA undersökningen brister i är att det inte visar elevers giltiga kunskaper med att det är svårt att dra en nationell gräns och att varje land har olika läroplaner och att det då är svårt att se vad man egentligen mäter.⁶⁴ Media bilden blir ofta en ”sanning” som blir en grund för olika politiska beslut och i detta fall inom skolan. Nästa kapitel beskriver mer om vem Pisa är viktig för och varför Pisa resultat leder till politiska beslut.

5.3 Pisa provet är ett low-stake prov för lärare och rektorer

Följande kapitel diskuterar vem Pisa provet är viktig för och inte. Tidigare forskning nämner att Pisa provet är ett low-stake för elever men ett high-stake för politiker och beslutsfattare.⁶⁵

Jag hade önskat att jag hade kunnat säga att den var viktig för Sverige, att vi kunde se att vi gjorde ett bra resultat men det gör vi ju inte.(...) då blir det ju negativt istället, då blir det inte bra för utbildningen.⁶⁶

Respondenten beskriver att på grund av det svenska resultatet blir det dåligt för skolan och liknande resonemang har Serder som beskriver att det skapas en negativ spiral med dåliga resultat som resulterar i ett negativt lärande. Den negativa spiralen består i ett minskande intresse för kunskaper som skolan ska utveckla, minskande motivation till att göra proven och att eleverna ifrågasätter sin egen förmåga och självkänsla.⁶⁷ Giota beskriver också att offentliggöra elevers resultat på prov inte är positivt för eleverna. För här börjar eleverna istället för fokus på sin egen prestation börja jämföra sig med andra. Giota menar att eleverna jämför sig med de duktigare eleverna vilket påverkar deras förmåga att kunna prestera bra på

⁶¹ Respondent A, 2015-03-26

⁶² Respondent B, 2015-03-26

⁶³ Respondent E, 2015-04-02

⁶⁴ Jakobsson, 2013, s. 17

⁶⁵ Eklöf, 2010, s. 347

⁶⁶ Respondent E, 2015-04-02

⁶⁷ Serder, 2015, s. 207

ett prov. Istället för att känna sig motiverade att vilja lära sig mer undviker de olika lärande situationer som kan utveckla deras kunskaper.⁶⁸ Samtidigt beskriver Serder i sin undersökning att eleverna kände sig dumma när de skulle genomföra Pisa frågorna i naturkunskap. Varför de kände sig dumma berodde på frågornas utformning, de förstod inte vissa frågor.⁶⁹

Eftersom ovanstående forskning visar att negativa resultat gör skolan negativ kanske man ska försöka vända de negativa resultaten till något positivt till att veta vad det är man behöver jobba på i den svenska skolan. Genom att offentliggöra att den svenska skola är i kris som media beskriver fördummar vi svenska elever. Medias bild borde inte bara påverka skolan som helhet utan även elevernas självkänsla och förmåga.

Följande citat beskriver att det råder en viss plugg anda i dagens skola.

Och tittar man just på Pisa så mäter den ett väldigt specifikt (...) kanske mer fakta kunskaper än sociala interaktioner. Och tittar man på det som gör att ungdomar till exempel får arbete direkt efter gymnasiestudier så är det inte faktakunskaper utan det är mer hur vi fungerar i ett socialt sammanhang.(...) faktakunskaper, vem har nytta av det egentligen?⁷⁰

Vi har inte den pluggskola som vi hade förr. Vi lär våra barn att bli mer kreativa och att dem ska liksom att dem ska bli självständiga på ett annat sätt. Det är inte en bank av kunskaper vi ger dem som man gjorde förr.⁷¹

Alltså elever 2015 är inte beredda på att lägga ner riktigt samma energi på att plugga och det gäller inte alla såklart (...) framförallt sådana ämnen som handlar om att nöta in saker och ting (...) det är lite såhär quick fix mcdonalds effekten, en snabb tillfredsställelse. Man ska inte behöva lägga ner jättemycket tid och energi.⁷²

Vår skola är inte utformad efter det systemet (...) man sätter personalen i Pisa läger helt enkelt och fortsätter fokusera på det. (...) det skulle ge en helt annan träffbild.⁷³

Ovanstående citat kan kopplas till Anderssons studie om vilka ämnen som eleverna ansåg som mer eller mindre intressanta. Det ämnet som var i botten var naturkunskap.⁷⁴ Kanske har elever blivit mer ifrågasättande till vad de ska lära sig i skolan? Kan elever mer ha blivit medvetna om och ifrågasättande av, ”vad ska jag med det här till”? Två rektorer beskriver att plugg andan har ändrats och kanske att det beror just på det som diskussionen ovan beskriver. Samtidigt kan det kopplas till Serders ena resultat i sin studie och det är att OECD anser att de testar vardagliga situationer för eleverna och kunskaper som eleverna förväntas behöva i sitt

⁶⁸ Giota, 2002, s. 297-98

⁶⁹ Serder, 2015, s. 207

⁷⁰ Respondent C, 2015-03-31

⁷¹ Respondent E, 2015-04-02

⁷² Respondent D, 2015-04-01

⁷³ Respondent C, 2015-03-31

⁷⁴ Andersson, 1999, s. 68

framtida liv. Serder menar att frågor som ställs i den naturvetenskapliga delen inte uppfattas som vardagliga sammanhang av eleverna.⁷⁵ Även Giota kritiserar hur man i internationella undersökningar tar reda på elevers inställningar till skolan. Dessa har oftast gjorts via enkätundersökningar gjorda av skolverket. Dessa undersökningar saknar ett elevperspektiv. Eleverna får oftast svara på färdigt konstruerade uppgifter och eleverna får inte en möjlighet att själva lyfta fram viktiga aspekter som de anser är viktiga i skolan. Rent nationellt sätt finns endast forskning utifrån ett vuxenperspektiv på barnens motivation.⁷⁶ Samtidigt beskriver skolverkets senaste rapport att provmotivationen i Sverige är bland dem lägsta i relation till andra länder som genomför Pisa provet.⁷⁷ Mer forskning behövs till varför Sverige har bland den lägsta provmotivationen och hur elevernas uppfattning är kring Pisa provet och om det råder en förändrad plugg anda såsom lärarna och rektorerna beskriver. Det är en intressant tanke om det råder ett mer ifrågasättande idag bland eleverna kring det de ska lära sig i skolan.

Begreppet low-stake kan kopplas till lärare och rektorers uppfattning av Pisa vilket följande citat redogör för.

Jag tror ändå på något att på något vis skulle kunna ha något sånt här mätsystem, men jag vet inte vad eller vem som skulle ha nytta av den.⁷⁸

Men världen är ju sällan en etta eller en nolla. Världen är sällan matematisk, det kan vara si eller så.⁷⁹

Lätt så att dem här mätningarna blir rankningslistor och ett slagträ i politiska debatten. Problemet att man mäter endast relationen till andra.⁸⁰

Jag: Har ni fått ta del av någonting, ni rektorer och lärare i efterhand någonting om resultatet.
E: Nej. Jag: Ingen uppföljning? E: Nej.⁸¹

En utav respondenterna beskriver att resultatet blir mer ett slagträ i den politiska debatten. Serder redogör för att politiska beslut grundar sig mycket i vad de blir för resultat på Pisa undersökningen.⁸² Pettersson beskriver att utbildningssystemen tas upp på en internationell arena vilket resulterar i att det blir svårare på en nationell nivå att agera och påverka. Internationell kunskapsmätning används som en nulägesbeskrivning av skolan.⁸³ Den ena

⁷⁵ Serder, 2015, s. 202-204

⁷⁶ Giota, 2002, s. 286-89

⁷⁷ Skolverket, 2015, s. 49

⁷⁸ Respondent B, 2015-03-26

⁷⁹ Respondent C, 2015-03-31

⁸⁰ Respondent D, 2015-04-01

⁸¹ Respondent E, 2015-04-02

⁸² Serder, 2015, s. 22

⁸³ Pettersson, 2008, s. 185-86

respondenten tar upp problemet med att det resultat man får är endast en relation till någon annan. Det redogör Serder också för att jämförelsen med andra kan bli ett problem beroende på vilka som är intresserade av resultatet. Forskare vill använda resultatet för att förstå ett lärande medan politiker vill ha enkla svar och lösningar.⁸⁴ Idag lämnas professionen utanför när det gäller vilka beslut som ska tas inom skolan. Den utveckling som sker nu är att det förskjuts längre bort till en internationell arena.

De flesta intervjuer har utmynnat i en liten kunskap om PISA provets utformning bland lärare och rektorerna som följande citat beskriver.

Vilka testas Pisa på? (...) jag vet inte om det är hela klasser som dem? Eller om det är utvalda elever i klassen.⁸⁵

Jag har faktiskt inte sett läsuppgifterna i Pisa.⁸⁶

Sen vet jag inte jag har faktiskt aldrig varit med om det (...) och får läraren ta del av klassens resultat, vad använder man till det efteråt? Kastar man ut saker och inte sätter det i ett sammanhang så får man aldrig, alltså det blir aldrig något speciellt bra träffbild på det då. Det blir inte svarande mot hur det egentligen ser ut.⁸⁷

En duktig lärare hade ju liksom arbetat med dem frågorna alltid men vi kan inte arbeta med 70000 olika undersökningar och få in träffbilderna på alla.⁸⁸

Okunskap hos respondenterna finns kring hur frågorna ser ut och även att dem tvekar i sina svar kring deras generella uppfattning om Pisa provet är en förklaring till varför lärare och rektorer anser att Pisa provet är ett low-stake prov. Respondenterna förklarar att Pisa provet inte diskuteras så mycket på skolorna. En förklaring till det är att det är endast ett fåtal skolor som deltar varje omgång. Om inte Pisa provet diskuteras på skolor och jobbas efter hur kan man då förvänta sig ett bra resultat? Om man som skola får reda på sitt deltagande väldigt tätt intill provdatumet kommer inte skolan ha möjlighet att jobba efter provet.

Respondenterna är eniga om att det är ett low-stake prov för att resultatet blir negativt för skolan, lärarna och rektorerna för att de inte får någon uppföljning. Pisa provet mäter endast fakta kunskaper enligt lärarna och rektorerna. Pisa provet arbetas inte inför eller diskuteras på skolorna där respondenterna arbetar vilket resulterar i att lärarna och rektorerna uppfattar Pisa provet som ett low-stake prov.

⁸⁴ Serder, 2015, s. 54

⁸⁵ Respondent A, 2015-03-26

⁸⁶ Respondent B, 2015-03-26

⁸⁷ Respondent C, 2015-03-31

⁸⁸ Respondent C, 2015-03-31

6. Slutsatser

Att man inte vet vad som är vad i det resultat man får: om resultatet är ett bra mått på de kunskaper provet vill mäta eller om resultatet snarare är ett mått på elevens motivation.⁸⁹

Frågan är om Pisa provet visar vad eleverna har för kunskaper i respektive ämne som testas eller om Pisa provet är ett mått på elevernas motivation. Skolverkets rapports slutsatser är att elevernas motivation inte påverkar utslaget av det fallerande resultatet i Pisa provet.⁹⁰

Föreliggande undersökning visar i det stora hela, att motivationen är viktig för alla elevers resultat i skolan enligt lärare och rektorer. Undersökningens resultat är ett motsäggande till vad skolverkets rapport skriver om motivationen. Respondenterna ifrågasätter vad Pisa egentligen mäter som ovanstående citat belyser. Det är många faktorer som påverkar hur elever presterar på ett prov, vilket kommer diskuteras mer i följande kapitel där frågeställningarna besvaras separat och avslutas med diskussion kring didaktiska implikationer och vidare forskning.

6.1 Hur ser lärare/rektorer på möjligheten att motivera och förbättra förutsättningarna för att höja elevernas resultat i internationella undersökningar som PISA?

Lärarnas och rektorernas uppfattningar om vad som behövs för att svenska elever ska prestera bättre i internationella undersökningar som Pisa består av tre viktiga moment. Det första är att eleverna ska få feedback på sitt resultat på Pisa provet. En form av feedback kan vara att det påverkar elevernas betyg. För att eleven ska utvecklas i skolan är feedback en förutsättning. Giota redogör för att det är avgörande att eleverna får feedback på sitt resultat för att de ska prestera sitt bästa.⁹¹ Det andra är att lärarengagemanget har en avgörande faktor till att höja elevernas resultat. I detta fall kan det handla om hur lärarna presenterar undersökningen för eleverna. Det här kan kopplas till Jenners definition på motivation, att motivationen ska ses som ett bemötande med eleverna.⁹² Jenners definition på motivation stämmer överens med lärares och rektorers uppfattningar att motivation påverkas mycket av yttre faktorer. Det tredje momentet som påverkar elevernas resultat är att de ska förstå sitt sammanhang till undersökningen och vikten av att de ska prestera sitt bästa på provet. Här är det viktigt att eleverna förstår att beslutsfattare använder Pisa provet till att genomföra reformer i skolan och att det är därför viktigt att de presterar sitt bästa för att Pisa provet ska ge ett resultat som är

⁸⁹ Skolverket, *Motivation viktig för provresultaten*, 2011

⁹⁰ Skolverket, 2015, s. 6-7

⁹¹ Giota, 2002, s. 298-99

⁹² Jenner, 2004, s. 15

trovärdigt. Eleverna måste förstå sin roll i Pisa provet vilket de inte gör idag. En faktor till varför eleverna inte förstår sin roll kan bero på en förändrad plugg anda som lärarna och rektorerna diskuterade. Den förändrade plugg andan bestod av att eleverna har börjat ifrågasätta mer vad de ska med en viss kunskap till.

Ovanstående tre moment ska införas för att eleverna ska se Pisa provet som ett high-stake prov enligt respondenterna.

6.2 Hur ser lärare/rektorer på att media beskriver att skolan är i kris?

Lärarna och rektorerna har en helt annan bild än vad media visar. Samtliga respondenter anser inte att skolan är i kris. Här ser vi problematiken med att medias bild grundar sig i internationella undersökningars resultat som då gör det negativt för skolan. Samtliga respondenter beskriver också att medias bild påverkar dem som lärare men att de försöker förbise det. Respondenterna trycker också på ett ifrågasättande av hur medias samlade bild endast kan grunda sig på en internationell undersökning. Enligt förväntansteorin betyder tidigare erfarenheter mycket för elever när de ska prestera på liknande uppgifter igen.⁹³ Frågan är om den negativa bilden kan påverka elevernas resultat på Pisa provet. Summan av att inte Pisa provet påverkar elevernas betyg plus att media går ut med att skolan är i kris kan resultera i att eleverna helt enkelt struntar i att göra sitt bästa på Pisa provet. Om motivationen har en stor påverkan på elevers resultat som föreliggande undersökning visar så blir medias bild en negativ spiral för eleverna.

6.3 Hur uppfattar lärare/rektorer betydelsen av internationella undersökningar som PISA?

Föreliggande undersökning visar att Pisa provet inte bara är ett low-stake för eleven utan också för lärare och rektorer. Inledningsvis citeras Liedmans kritik att professionens åsikter om skolan utesluts när politiker genomför beslut angående skolan.⁹⁴ Även Serder visar att politiska beslut kring skolan grundar sig mycket i vad de nationella undersökningarna visar.⁹⁵ Faktorer som påverkar att Pisa provet uppfattas som ett low-stake prov för lärare och rektorer är att de inte har varit delaktiga i konstruktionen av provet och de får inte heller någon uppföljning eller någon form av feedback på hur det har gått för deras elever. Det resulterar i en viss okunskap om provet bland lärare eller rektorer om man inte varit med om

⁹³ Jacobsen & Thorsvik, 1998, s. 236

⁹⁴ Liedman, 2011, s. 17

⁹⁵ Serder, 2015, s. 22

undersökningen tidigare. Okunskapen är också en viktig faktor till att Pisa provet är ett low-stake prov för lärare och rektorer. Okunskapen leder till att lärare inte arbetar inför ett Pisa prov för betygsgrundande aktiviteter anses vara viktigare.

Är det ett low-stake prov för elev, lärare och rektorer så går det motsättningar om att Pisa provet är ett high-stake för beslutsfattare. För att beslutsfattare ska kunna begrunda beslut utefter resultat på internationella undersökningar måste det vara ett high-stake prov i alla led. Annars blir det som citatet inledningsvis till kapitlet ifrågasätter, vad är det egentligen man mäter om Pisa är ett low-stake prov för eleven? Det är intressant att beslutsfattare genomför nya lagar och regler utefter Pisa mätningen när man inte riktigt vet vad man mäter enligt lärarna och rektorerna. Om nu motivationen är en viktig faktor för att elever ska lyckas i dagens skola och att provet är ett low-stake för eleverna finns risken att de inte tar Pisa provet på allvar.

Frågan är också varför man ska ha ett Pisa prov när professionen lämnas utanför när det är dem som möter eleverna varje dag och vet deras utvecklingspotentialer. Lärare och rektorer borde få större plats gällande formen av Pisa provet och få ta del av uppföljning kring hur det gick för deras elever. Pisa provet används som en allmän debatt men får en väldigt stor påverkan på skolans uppfattning när vi kanske har den bästa skolan, men det nämns aldrig. Det som Pisa provet mäter är ren fakta kunskap och en respondent beskrev följande: ”faktakunskaper, vad ska man med det till egentligen?” Respondenterna menar på att dagens svenska skola fokuserar mycket på att producera kunskaper i sociala sammanhang som inte Pisa provet testar. Det här är viktigt för mig som blivande lärare att förstå hur kunskap kan uppfattas av media, elever, rektorer och blivande kollegor. En viktig faktor som föreliggande uppsats poängterar är hur jag som lärare kan förhålla mig till en internationell undersökning som Pisa. Jag som lärare kanske kommer att få vara delaktig när mina elever ska genomföra ett framtida Pisa prov och då vet jag hur jag kan motivera eleverna till att göra sitt bästa. De didaktiska implikationerna som jag anser att föreliggande undersökning ger är att jag som lärare ska förbereda mina elever så mycket som möjligt inför ett Pisa prov. En form av förberedelse kan bestå i att eleverna får öva på äldre Pisa uppgifter för att eleverna ska kunna prestera sitt bästa.

6.4 Vidare forskning

Det finns anledningar till att vara ifrågasättande kring internationella undersökningen Pisa, för bakom ljuset av ett noggrant konstruerat prov som Pisa finns det en mörk sida. Mer forskning

har börjat ifrågasätta validiteten och reliabiliteten i Pisa undersökningen. Sammanfattningsvis måste mer forskning kring ett elevperspektiv till uppfattningen av Pisa provet undersökas. Intervjuer av elever som har deltagit i Pisa behövs för att utöka kunskapen om deras uppfattningar om vad motivation är för dem och hur det påverkar deras deltagande i internationella undersökningar. Giota kritiserar just detta, hur befintliga undersökningar kring elevers egna uppfattningar har konstruerats. Giota menar på att elevers provmotivation endast har studerats via utskickade enkäter ur ett vuxenperspektiv. Giota beskriver också att viljan till att utföra en uppgift också är avgörande för elevers motivation. Det här handlar om att eleven ska kunna lita på sin egen förmåga för att klara av en viss uppgift.⁹⁶ Sammantaget visar föreliggande undersökning att Pisa provet är ett low-stake prov för eleverna och för lärare och rektorer. Pisa undersökningen kanske endast visar provmotivation hos elever när det egentligen ska visa vilka faktakunskaper elever besitter. Mer forskning måste utföras för att kunna ta ovanstående slutsatser men föreliggande undersökning visar en riktning på att Pisa undersökningen har glömt det viktigaste för att få ett pålitligt resultat och det är eleverna.

⁹⁶ Giota, 2002, s. 286-289

Referenslista

- Andersson, Bengt-Erik. 1999. *Spräng Skolan*. Jönköping: Brain Books AB
- Bondesson, Emilie. 2014. *Synliggörandet av internationella kunskapsmätningars syften, möjligheter och begränsningar utifrån en litteraturstudie*. Kandidatuppsats.
- Denscombe, Martyn. 2004. *Forskningens grundregler, samhällsforskarens handbok i tio punkter*. Lund: Studentlitteratur AB
- Denscombe, Martyn . 2008. *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Malmö: Studentlitteratur AB
- Giota, Joanna. 2002. Skoleffekter på elevers motivation och utveckling, en litteraturöversikt. *Pedagogisk forskning i Sverige*. Årg 7, nr 4 s. 279-305.
- Hartman, Jan. 2004. *Vetenskapligt tänkande, från kunskapsteori till metodteori*. Lund: Studentlitteratur AB
- Jacobsen, Dag Ingvar & Thorsvik, Jan. 1997. *Hur moderna organisationer fungerar, introduktion i organisation och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur AB
- Jenner, Håkan. 2004. *Motivation och motivationsarbete: i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Kvale, Sterinar & Brinkmann, Svend. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB
- Liedman, Sven-Eric. 2011. *Hets! En bok om skolan*. Falun: ScandBook AB
- Pettersson, Daniel. 2008. *Internationell kunskapsbedömning som inslag i nationell styrning av skolan*. Diss., Uppsala universitet.
- Serder, Margareta. 2015. *MÖTEN MED PISA, kunskapsmätning som samspel mellan elever och provuppgifter i och om naturvetenskap*. Malmö: Holmbergs
- Skolverket. 2015. *Att svara eller inte svara, svenska elevers motivation att genomföra PISA-provet*. Stockholm: Elanders

Hemsidor

DN, *Därför kan Pisa-testet vara missvisande*, 2014, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/darfor-kan-pisa-testet-vara-missvisande/>, hämtad 2015-04-20

Eklöf, 2010. *Skill and will: test-taking motivation and assessment quality*, 17:4, 345-356. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0969594X.2010.516569>, hämtad 2015-01-21

Jakobsson, Anders. 2013. Kunskapsmätningar som paradox och möjlighet & Att undersöka kunskapstrender med hjälp av PISA, likvärdighet, förståelse och kunskapssyn. *Utbildning och demokrati tidskrift*, 22 (3), 5-37. <http://www.oru.se/PageFiles/15299/UD%20nr%203.pdf>, hämtad 2015-05-18

Skolverket, *Motivation viktig för provresultaten*, 2011, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/bedomning/relationer-larande/motivation-viktig-for-provresultaten-1.121740>, hämtad 2015-05-25

Skolverket, *Skolverkets slutsatser om likvärdighet och det fria skolvalets effekter*, <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2.7602/skolverkets-slutsatser-om-likvardighet-och-det-fria-skolvalets-effekter-1.211468>, hämtad 2015-04-20

Skolverket, *Pisa 2012*, 2013, <http://www.slideshare.net/skolverket/pisa-2012-28840590>, hämtad 2015-07-23

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, 1990, <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>, hämtad 2015-05-24

Källmaterial

Respondent A, 2015-03-26

Respondent B, 2015-03-26

Respondent C, 2015-03-31

Respondent D, 2015-04-01

Respondent E, 2015-04-02

Bilaga 1.

Intervjuguide

Följande frågor har ställts till respondenterna:

- Vad är din allmänna uppfattning om internationella undersökningen PISA?
- För vem är internationella undersökningen PISA viktig för? Eleven, utbildningssystemet, politiker? Varför?
- Tror du att eleven förstår sin roll i PISA?
- Är det viktiga kunskaper/kompetenser som testas i PISA? Varför/Varför inte?
- Vad tror du är orsaken till att svenska elever har presterat undermåligt i internationella undersökningen PISA?
- Vad tror du påverkar en elevs resultat på en internationell undersökning som PISA?
- Hur påverkas du av medias bild om att skolan är i kris? Hur påverkar det ditt arbete?
- Vad är motivation för dig?
- Vad motiverar dig?
- Hur tror du motivationen påverkar elevernas resultat i skolan?
- Vad tror du motiverar elever till att göra ett bra resultat i skolan?
- Hur motiverade tror du att svenska elever i årskurs nio är att göra ett internationellt prov som PISA? Vad tror du påverkar den motivationen? Eleven själv, lärare, föräldrar, skolan som helhet?
- Hur stor påverkan tror du att en elevs omgivning har för dens resultat för en insats i skolan?

Extra frågor till rektorn som har varit med om PISA på sin skola:

- Arbetade lärarna inför Pisa provet? Fick elever ta del av gamla Pisa uppgifter innan provet?
- Hur gick diskussionerna bland eleverna att de skulle genomföra Pisa provet?
- Har ni rektorer/lärare fått tagit del av resultat eller fått vara med i någon form av uppföljning?

Bilaga 2.

Samtyckebrev till intervjun

Informationsbrev och Intressekoll

”Studie om motivation kopplat till internationella undersökningar”

Jag skriver mitt examensarbete inom utbildningsvetenskap på Halmstad högskola. Det är sista terminen på lärarutbildningen. Det som intresserar mig är begreppet motivation och hur vi ska få elever motiverade i skolan. Samtidigt är jag intresserad av att höra era uppfattningar och åsikter om internationella undersökningar och hur elevernas resultat kan påverkas av deras motivation.

Jag undrar om du kan tänka dig att ställa upp på en intervju?

Intervjun är beräknad att max ta 30 min och jag har tänkt att genomföra intervjuerna v. 13 och v.14. Om du samtycker till intervjun kommer jag att återkomma längre fram om möjliga tider.

Svara gärna omgående om du kan tänka dig ställa upp så jag vet om hur många som är intresserade.

Tack på förhand.

Emilie Bondesson

Emilie Bondesson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se